

Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Bireysel ve Toplumsal Yaşam Kalitesine Etkileri*

The Impacts of Tourism Development on Residents' Personal and Community Quality of Life

Paşa Mustafa ÖZYURT** , Mustafa GÜLMEZ***

** (Sorumlu Yazar) Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Tarihi Rektörlük Binası, 28000, Merkez, Giresun.

E-posta: pasa.mustafa@giresun.edu.tr

ORCID: 0000-0003-2968-7988

***Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Dumlupınar Bulvarı, 07070, Kampüs, Antalya.

E-posta: mgulmez@akdeniz.edu.tr

ORCID: 0000-0002-2541-7377

MAKALE BİLGİLERİ

Makale işlem bilgileri:

Gönderilme tarihi: 23 Ocak 2019

Düzeltilme: 4 Mart 2019

Düzeltilme: 24 Mayıs 2019

Kabul: 27 Mayıs 2019

Anahtar sözcükler: Turizmin etkileri, Yerel halk, Bireysel yaşam kalitesi, Toplumsal yaşam kalitesi, Turizme yönelik destek, Yol analizi.

ARTICLE INFO

Article history:

Submitted: 23 January 2019

Resubmitted: 4 March 2019

Resubmitted: 24 May 2019

Accepted: 27 May 2019

Key words: Tourism impacts, Residents, Personal quality of life, Community quality of life, Support towards tourism, Path analysis.

ÖZ

Bu çalışma turizm ve yaşam kalitesi ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda turizmin etkileri, yerel halkın bireysel ve toplumsal yaşam kalitesi ve turizm gelişimine yönelik destek değişkenleri arasındaki çok boyutlu ilişkiler, turizme ekonomik bağımlılık düzeyine göre iki farklı grup üzerinden incelenmiştir. Çalışma kapsamında Antalya'nın Alanya ilçesinde 390 adet gelirini turizmden kazananlardan, 289 adet ise turizmden gelir elde etmeyenlerden olmak üzere 679 anket toplanmıştır. Uygulanan faktör analizi bulguları her iki grubun da turizmin etkilerini altı boyutta algıladığını gösterirken, yol analizleri sonucunda elde edilen bulgular ise turizmden gelir elde edenler ile turizmden gelir elde etmeyenler için iki farklı turizm ve yaşam kalitesi modelinin ortaya çıktığını göstermiştir. Bununla beraber elde edilen bulgular her iki grup için de turizmin yerel halkın hem bireysel hem de toplumsal yaşam kalitesi üzerinde anlamlı etkilere sahip olduğunu ortaya koymuştur.

ABSTRACT

This study aims to investigate the relation of tourism and quality of life. In this context, multidimensional relations among tourism impacts, residents' personal and community quality of life and support towards tourism development have been investigated over two different groups based on economic dependence on tourism. For the study, which has been carried out in Alanya district of Antalya city, a total of 679 questionnaires collected of which 390 obtained from tourism dependents and 289 obtained from non-tourism dependents. While results of factor analyses indicate that both groups perceive tourism impacts in six dimensions, findings of the path analyses reveal two different tourism and quality of life models for tourism dependents and non-tourism dependents. Furthermore, results indicate that tourism has significant effects on residents' personal as well as community quality of life for both groups.

GİRİŞ

İnsanlara daha iyi yaşam şartlarının sunulması modern toplumların temel varlık sebebi haline

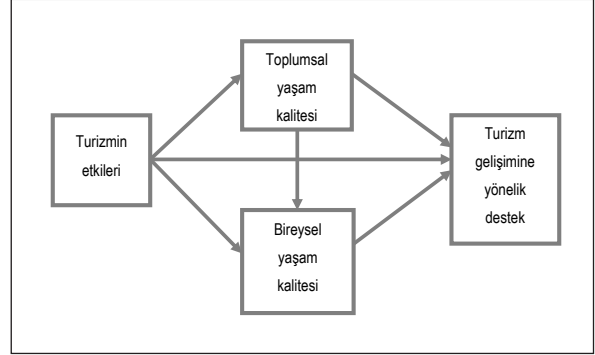
* Bu çalışma, Paşa Mustafa ÖZYURT'un Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalında, Prof. Dr. Mustafa GÜLMEZ danışmanlığında yazılan "Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Bireysel ve Toplumsal Yaşam Kalitesi Üzerine Etkilerinin İncelenmesi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

gelmiştir (Galloway 2006: 324). Bu amaçla ülkeler, vatandaşlarının yaşam kalitesini yükseltmek için kaynaklarını verimli şekilde kullanma arayışı içerisindedir. Etki alanı oldukça geniş olan ve hacmi her yıl büyüyen turizm sektörü de sosyal, kültürel, ekonomik ve diğer etkileriyle beraber insanlara daha iyi yaşam koşullarının sunulmasında kullanılabilecek bir fırsat olarak görülmeye başlanmıştır. Geleneksel bakış açısında ziyaret-

çi sayısı, istihdam ve döviz girdisi gibi yarattığı sayısal veriler üzerinden değerlendirilen turizm, gelişen değer odaklı yeni anlayışla beraber bireysel ve toplumsal yaşam kalitesine yaptığı katkı üzerinden değerlendirilmeye başlanmıştır (McCool ve Martin 1994: 29). Yöre halkının yaşam kalitesinin artırılmasının yanı sıra ziyaretçilere de kaliteli bir seyahat deneyiminin sunulması (Uysal vd. 2012: 433) turizmde gelişen yeni anlayıştır.

Turizm destinasyonu haline gelen bir bölge farklı gelişim ve değişim aşamalarından geçmektedir. Bu gelişmelerin sonucunda bölgenin değişen ekonomik, sosyal ve çevresel yapısı yöre insanının yaşam kalitesini de etkilemektedir (Uysal vd. 2012: 423). Bununla beraber değerleri, tutumları, beklentileri ve turizmle ilişki düzeyleri bakımından yerel halk gruplarının çeşitlilik göstermesi, turizmin yerel halkın yaşam kalitesine etkilerinin birey özelinde farklı şekillerde algılanmasına yol açmaktadır (Crouch ve Ritchie 2012: 492). Bu nedenle, turizm gelişiminin farklı yerel halk gruplarının yaşam kaliteleri üzerine olan etkilerinin anlaşılması turizmin geleceği açısından önemlidir (Woo vd. 2015). Buradan hareketle, tasarlanan bu çalışma turizm gelişiminin yerel halkın yaşam kalitesine etkilerini, gelirini turizmden kazananlar ile turizmden gelir elde etmeyenler olmak üzere iki farklı grup üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında turizmin etkileri, yerel halkın bireysel yaşam kalitesi, toplumsal yaşam kalitesi ve turizm gelişimine yönelik tutum değişkenleri arasındaki ilişkileri içeren anlamlı modellerin elde edilmesi hedeflenmiştir. Turizm ve yaşam kalitesi ilişkisinin iki farklı grup üzerinden incelenecek olması ve yaşam kalitesinin bireysel ve toplumsal olarak iki farklı boyut üzerinden araştırılacak olması çalışmanın önemini oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında elde edilecek bulguların turizm ve yaşam kalitesi teorisine katkı yapması ve karar alıcılara yol gösterici olması öngörülmektedir.

Araştırma alanı olarak Antalya ilinin Alanya ilçesi seçilmiştir. Önemli bir turizm destinasyonu olan bölgede yerel hayat ile turizm iç içe geçmiş bir yapıdadır. Bölgenin bu özelliği nedeniyle turizm faaliyetleri yöre halkının hem bireysel hem

Şekil 1. Araştırma Modeli

de toplumsal yaşam kalitesine etki etme gücüne sahiptir. Ayrıca bölge, ekonomik yönden turizmle ilişki düzeyine göre farklı grupların karşılaştırılabilmesine olanak sunmaktadır. Çalışmanın amacına uygun olan bu özellikleri nedeniyle uygulama alanı olarak Alanya seçilmiştir.

TURİZMİN ETKİLERİ

Turizmin etkileri geleneksel olarak ekonomik, sosyokültürel ve çevresel olmak üzere etki alanıyla ilgili yapılan sınıflamadan ve bunların olumlu ve olumsuz olarak değerlendirilen sonuçlarından oluşmaktadır. İç içe geçmiş bu etkilerin gücü ve yapısı bölgedeki turizm faaliyetlerinin özellikleri ve uygulanan turizm politikalarıyla doğrudan ilişkilidir (Uysal vd. 2012: 428). Ayrıca bu etkilerin destinasyondaki farklı yerel halk grupları tarafından farklı şekillerde algılanıp yorumlandığı da ifade edilmektedir (Cooper ve Hall 2013: 159).

Yarattığı ekonomik hacimden dolayı tüm dünyada önemli bir yatırım aracı olarak görülen turizmin bir bölgeye yaptığı ekonomik katkı, ziyaretçilerin konaklama, yeme-içme, eğlence ve ulaşım ihtiyaçları için yaptığı harcamalardan ve turizm nedeniyle bölgeye yapılan havaalanı, otel, ulaşım vb. altyapı ve üstyapı yatırımlarından meydana gelmektedir (Liburd vd. 2012: 109). Bunların yanı sıra turizm, istihdamı artırması, döviz girdisi sağlama, kadın ve gençlere iş imkânı oluşturması, vergi gelirini artırması, farklı sektörleri canlandırması, hayat pahalılığına neden olması, ithal ürünlere talebi ortaya çıkarması gibi çeşitli ekonomik etkilere neden ol-

maktadır (Haralambopoulos ve Pizam 1996; Cooper ve Hall 2013).

Turizmin doğal çevre üzerine etkileri ise oldukça hassas bir yapıdadır. Hem turizm gelişimini etkileyen hem de turizm gelişiminden etkilenen doğal çevre turizmin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Turizmin çevreyle ilgili; koruma bilincini geliştirmesi, atıl alanların değerlendirilmesi, park ve yeşil alanların oluşturulması gibi olumlu etkilerinin yanı sıra hava, su ve toprak kirliliği, habitatın zarar görmesi, katı atık sorunu ve doğal çevrenin değişmesi gibi olumsuz etkilerinin de olduğu ifade edilmektedir (Cooper ve Hall 2013).

Bir bölgenin sosyokültürel yapısını değiştirme gücüne sahip olan turizmin, kadın ve gençlerin sosyal hayatta daha etkin hale gelmesi, hoşgörünün oluşması, suçların artması, kültürün değişmesi, göç hareketlerinin oluşması, geleneksel üretim yöntemlerinin değişmesi ve bölge kültürünün ticarileşmesi gibi çeşitli sosyokültürel etkilere neden olduğu belirtilmektedir (Kozak 2012).

Bölge halkının turizm gelişimine yönelik olumlu tutumunun temel nedeni olarak turizmin olumlu ekonomik etkileri gösterilirken (Garcia vd. 2015: 34) bölgeye karşı duyulan aidiyet hissi, turizmle ekonomik ilişki düzeyi ve karar alma sürecine katılım gibi değişkenlerin de turizm gelişimine yönelik tutum üzerinde etkili olduğu ifade edilmektedir.

YAŞAM KALİTESİ VE TURİZM

Farklı bilim dalları tarafından araştırılması nedeniyle oldukça zengin bir içeriğe sahip olan yaşam kalitesi kavramı sağlık, ekonomi, psikoloji, sosyal ilişkiler ve manevi hayat gibi farklı boyutları olan karmaşık bir süreci ifade etmektedir (Veenhoven 2000: 2). Dünya Sağlık Örgütü (1995: 1405) yaşam kalitesini “kişilerin sahip olduğu kültür ve değer yargıları bağlamında, kişisel hedefleri, beklentileri, standartları ve ilgileri ile alakalı olarak hayattaki durumlarını algılama biçimi” olarak tanımlamaktadır. Hofstede (1984: 389) ise bireylerin içinde buldukları öznel koşulları algılama ve değerlendirme sürecinde sahip oldukları kültürün önemli bir etken olduğunu vurgulaya-

rak, kültürün yaşam kalitesi algısı üzerindeki etkisini vurgulamıştır.

Alanyazında yaşam kalitesi ile iyi olma hali (wellbeing) kavramları eş anlamlı olarak kullanılırken (Uysal vd. 2016: 245), bu kavramların mutluluk, tatmin ve refah gibi göstergeler üzerinden açıklandığı görülmektedir. Diener ve Seligman (2004: 25) iyi bir yaşam kalitesine sahip olmak için şu altı durumun gerekliliğini belirtmiştir; (i) maddi gereksinimleri karşılayabilen, demokratik ve istikrarlı bir toplumda yaşamak, (ii) destekleyici bir aileye ve sosyal çevreye sahip olmak, (iii) yeterli gelir getiren ve sevilen bir işe sahip olmak, (iv) sağlıklı olmak ve gereksinim halinde sağlık hizmetlerine ulaşabilmek, (v) değer yargıları bağlamında hedeflere sahip olmak, (vi) yaşamın anlamını ortaya koyan ve insanı yönlendiren dini veya felsefi bir görüşe sahip olmak.

Yaşam kalitesi kavramının zaman içerisinde farklı şekillerde algılanıp yorumlandığı görülmektedir. 20. yüzyılın ilk yarısında iyi bir yaşam göstergesi olarak maddi varlık sahipliği ön plana çıkarken, kişi başı milli gelir de bunu ölçmek için kullanılan en önemli gösterge durumundaydı. Küresel ekonominin 1950'lerden itibaren hızla gelişmesi iyi bir yaşamın daha geniş boyutlarda ele alınması gerektiği fikrini ortaya çıkarmış ve bunun sonucunda yaşam kalitesi; okullaşma oranı, eşit gelir dağılımı, ortalama ömür, kadın iş gücü gibi sosyal göstergeler üzerinden değerlendirilmeye başlanmıştır (Veenhoven 1996: 2; Bogner 2005: 561). Nesnel verilerle toplumsal boyutta ölçülen sosyal göstergelerin ardından inceleme alanının toplumdan bireye doğru yönelmesiyle birlikte modern anlamda bireysel yaşam kalitesi çalışmalarının ortaya çıktığı söylenebilir (Cummins 1997: 117). Günümüzde yaşam kalitesi, kişinin tatmin veya mutluluk düzeyini temel alan öznel iyi olma hali, nesnel verileri dikkate alan nesnel iyi olma hali ve psikolojik süreçleri dikkate alan psikolojik iyi olma hali üzerinden değerlendirilmektedir.

Son yirmi yıldır artan turizm ve yaşam kalitesi çalışmalarında turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerine etkilerinin çeşitli şekillerde incelendiği görülmektedir. Chancellor vd. (2011) turizm ve yaşam kalitesi ilişkisini ikamet edilen

yerin turizm merkezine mesafesi üzerinden incelemiştir. ABD'nin Indiana Eyaletinde 649 kişinin katılımıyla yapılan çalışma sonuçlarında turizm merkezine yakın bölgede yaşayanların hayat pahalılığı, trafik, gürültü, fiziksel çevre gibi etmenlerden dolayı yaşam kalitesi algılarının turizm bölgesine uzak yerlerde yaşayanlara göre daha düşük olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Meyer (2011) Almanya'nın Köln kentinde turizmin bölgede yaşayanların yaşam kalitesine etkilerini incelediği araştırma kapsamında, bireysel yaşam kalitesi üzerinde turizmin ekonomik etkilerinin olumlu, çevresel etkilerinin ise olumsuz etkiye sahip olduğu, toplumsal yaşam kalitesi üzerinde ise turizmin sosyal etkilerinin olumlu etkilere sahip olduğu bulgularına ulaşmıştır. Rivera ve arkadaşlarının (2016) Karayipler'de yaşayan 855 kişiyi kapsayan çalışma sonuçlarına göre turizmin sosyal, çevresel, sosyoekonomik, makroekonomik ve kültürel boyutlarda yerel halkın yaşam kalitesine olumlu yönde etki ettiği bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca katılımcıların, turizmin diğer insanlar üzerine olan etkilerini kendileriyle kıyaslayıp buna göre bir algı oluşturduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Suntikul vd. (2016) Vietnam'ın Hue bölgesinde 480 kişinin katılımıyla yürüttükleri araştırma sonuçlarına göre turizm aracılığıyla bölgede yeni iş imkânlarının oluşmasına rağmen turizmin arz ettiği iş türü ve kalitesi nedeniyle tatminsizlik yaşandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Yu vd. (2016) turizmin toplumsal yaşam kalitesi üzerine etkilerini ABD'nin Orange County bölgesinde 341 kişiyi kapsayan bir araştırmayla incelemiştir. Çalışma kapsamında hayat pahalılığı, emniyet ve güvenlik, eğlence ve dinlenme olanakları, tarihi ve kültürel alanlar, kamu ve özel sektör hizmetleri, altyapı ve yiyecek içecek işletmeleri gibi toplumsal yaşam kalitesini oluşturan konularda turizmin anlamlı düzeyde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Woo ve arkadaşları (2018) turizmin yerel halkın yaşam kalitesine etkilerini turizmle ekonomik ilişki düzeyi üzerinden incelemiştir. ABD'nin beş farklı bölgesinde 407 katılımcı ile yapılan araştırma sonuçlarına göre turizmden gelir elde edenlerin turizm algısı ile yaşam kalitesi arasında olumlu bir ilişki olduğu tespit edilirken, bu kişilerin turizm gelişimine de daha fazla destek verdikleri bulguları-

na ulaşılmıştır. Avcı'nın Çeşme'de (2018) yaptığı araştırma sonuçlarına göre turizmin sosyokültürel etkilerinin toplumsal yaşam kalitesi üzerinde olumlu etkileri olduğu, ayrıca turizmin ekonomik etkilerinin de yöre halkına olumlu katkı yaptığı bulgularına ulaşılmıştır.

YÖNTEM

Nicel araştırma yöntemlerine dayanan bu çalışmada veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Örneklem seçimi için ise Alanya'daki yerel halk, gelirinin tamamını veya büyük bölümünü turizmden kazananlar ile turizmden hiç gelir elde etmeyenler olmak üzere iki ana gruba ayrılmıştır. Bu iki grubun evrenlerini oluşturan sayı bilinmemekle birlikte, gelirini turizmden kazananlara ulaşabilmek için turizmle ilgili işletmelere gidilirken, turizmden gelir elde etmeyenlere ulaşabilmek için kamu kurumlarına ve turizmle ilişkili olmadığı düşünülen işletmelere gidilmiştir. 2017 yılının Mayıs-Kasım ayları arasında yapılan araştırma kapsamında, dağıtılan 1250 anketten 1173 tanesi geri dönmüş, bunlardan 366 tanesi ise düzgün doldurulmadığı için elenmiştir. Geriye kalan 807 anketten 128'i ise iki gruba da uymadığı için bu anketler de değerlendirilme dışında bırakılmıştır. Kullanılabilir anket sayısı ise 390 adedi gelirini turizmden kazananlardan, 289 adedi ise turizmden hiç gelir elde etmeyenlerden olmak üzere toplam 679 olmuştur. Bu sayının evreni temsil etmede yeterli olduğu söylenebilir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan 2007: 70).

Araştırmada kullanılan turizmin etkileri ölçeği beşli likert formatında olup yirmi sekiz önermeden oluşmaktadır. Turizmin ekonomik, sosyokültürel ve çevresel etkilerini olumlu ve olumsuz boyutlarda ölçmeyi amaçlayan ölçekteki ifadeler bu konuyla ilgili yapılmış önceki çalışmalardan (Johnson vd. 1994; Anderecek ve Vogt 2000; Yoon vd. 2001) derlenmiştir.

Yerel halkın turizm gelişimine yönelik destek düzeyini ölçmeyi amaçlayan ölçek ise daha önce yapılan benzer çalışmalardan (McCool ve Martin 1994; Anderecek ve Vogt 2000) derlenen üç ifade-den oluşmaktadır ve beşli likert formatındadır.

Araştırmada kullanılan bireysel ve toplumsal yaşam kalitesi ölçekleri ise Avustralya Deakin

Üniversitesi Uluslararası İyi Olma Birliği (2013) (International Wellbeing Group) tarafından geliştirilen ölçeklerdir. Bireysel yaşam kalitesi ölçeği dokuz, toplumsal yaşam kalitesi ölçeği ise yedi önermeden oluşmaktadır. Bu ölçeklerin her ikisi de onlu aralı ölçek formatındadır. Araştırmada kullanılan ölçekler, orijinallerine bağlı kalınarak açık ve anlaşılır olacak şekilde dil yeterliliği olan üç uzman tarafından Türkçeye çevrilmiş ve böylece kültür farkı nedeniyle ortaya çıkabilecek anlam karmaşası önlenmiştir. Analiz aşamasına geçmeden önce anket formunda yer alan ölçeklere ait Cronbach's Alpha (α) güvenilirlik katsayılarına bakılmıştır. Elde edilen değerler turizmin etkileri ölçeği için (.87), turizm gelişimine karşı tutum ölçeği için (.82), bireysel yaşam kalitesi ölçeği için (.89) ve toplumsal yaşam kalitesi ölçeği için ise (.89) olarak bulunmuştur. Bu değerler ölçeklerin yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir.

BULGULAR

Katılımcıların demografik özellikleri; yüzde64'ünün erkek, yüzde38'inin 26-35 yaş aralığında, yüzde49'unun evli, yüzde34'ünün lisans mezunu, yüzde52'sinin ücretli çalışan, yüzde41'inin turistlerle sürekli etkileşim ve iletişim halinde, yüzde65'inin gelirinin tamamını veya büyük bölümünü turizmden kazanan ve yüzde31'inin aylık 1500 TL gelir elde etmekte olduğunu göstermektedir.

Turizmin etkilerinin yerel halk tarafından hangi boyutlarda algılandığını belirlemek amacıyla bu etkileri ölçen yirmi sekiz önerme hem gelirini turizmden kazanan grup için hem de turizmden gelir elde etmeyen grup için keşfedici faktör analizine tabii tutulmuştur. Öncelikle verilerin faktör analizine uygun olup olmadığının tespiti için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testi sonuçlarına bakılmıştır. Gelirini turizmden kazanan grup için KMO değeri (0,87) olarak elde edilirken bu değer sağlıklı bir faktör analizi yapabilmek için 0,6'dan büyük olması kabulüne (Tabachnick ve Fidell 2007) uygun olduğu görülmüştür. Ayrıca Bartlett testi de (Sig.=0,000; $p<0,05$) değişkenler arasında yüksek korelasyon olduğunu göstermektedir. İkinci aşamada Vari-

max döndürme yöntemi kullanılarak faktör analizi uygulanmıştır. Analiz sürecinde üç önerme 0,5'ten düşük faktör yükü aldığı için, iki önerme ise iki farklı faktör grubunda birbirine yakın değerler aldığı için analiz dışında bırakılmıştır. Elde edilen bulgular, turizmin etkilerini ölçen yirmi üç önermenin altı faktör grubu altında toplanarak, varyansın yüzde71,36'sını açıkladığını göstermektedir. Ayrıca her bir boyutu oluşturan önermelerin faktör yüklerinin ve ortak varyans değerlerinin 0,50 den büyük olması gerekliliğini (Hair vd. 2009: 118) sağladığı görülmüştür. Elde edilen faktörlere ait ortalamalar, özdeğerler, varyans açıklama oranları, güvenilirlik değerleri ve önermelerin faktör yükleri Tablo 1'de gösterilmektedir.

Turizmden gelir elde etmeyen grup için de verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı KMO ve Bartlett testi üzerinden incelenmiş ve elde edilen değerler (KMO =0,89; Bartlett Sig.=0,000; $p<0,05$) verilerin faktör analizi için uygun olduğunu ortaya koymuştur. Varimax döndürme yöntemi kullanılarak uygulanan analiz sürecinde, iki önerme 0,5'ten düşük faktör yükü aldığı için, bir önerme iki farklı faktör grubunda birbirine yakın değerler aldığı için, bir önerme ise ilgisiz bir grupta değer aldığı için analiz dışında bırakılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular, turizmin etkilerini ölçen yirmi dört önermenin altı faktör grubu altında toplanarak, varyansın yüzde68,29'unu açıkladığını göstermektedir. Ayrıca önermelerin faktör yüklerinin ve ortak varyans değerlerinin 0,50'den büyük olduğu görülmüştür. Elde edilen faktörlere ait ortalamalar, özdeğerler, varyans açıklama oranları, güvenilirlik değerleri ve önermelerin faktör yükleri Tablo 2'de gösterilmektedir. Gelirini turizmden kazananlar ile turizmden gelir elde etmeyenlere ait elde edilen faktör analizi bulguları her iki grubun da turizmin etkilerini altı boyutta ve birbirine benzer şekilde algılandığını ortaya koymuştur.

Turizmin etkileri, bireysel yaşam kalitesi, toplumsal yaşam kalitesi ve turizm gelişimine yönelik destek değişkenleri arasındaki ilişkiler IBM Amos programı kullanılarak yol analizleri üzerinden incelenmiştir. Aynı anda birden çok ba-

Tablo 1. Gelirini Turizmde Elde Eden Gruba Ait Keşfedici Faktör Analizi Bulguları

Faktör Grupları	Faktör Ortalaması	Özdeğer	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans (%)	Güvenilirlik (α)
Faktör 1: Olumlu Ekonomik Etkiler	4,37	4,29		18,67	0,89
Turizm yeni iş imkânları oluşturur			,86		
Turizm yeni gelir kaynakları yaratır			,83		
Turizm bölgemizin ekonomik gelişmesine katkı sağlar			,78		
Turizm başka sektörlerin canlanmasını sağlar			,77		
Turizm yerel yönetimlerin vergi gelirini arttırır			,72		
Turizm bölgemize yeni yatırımlar çeker			,69		
Faktör 2: Olumsuz Çevresel Etkiler	3,24	4,26		18,53	0,91
Turizm katı atık ve çöp sorunlarına yol açar			,89		
Turizm doğal çevreye zarar verir			,87		
Turizm kirliliğe neden olur			,86		
Turizm gürültü kirliliğine neden olur			,84		
Turizm trafik sorununa yol açar			,68		
Faktör 3: Olumlu Çevresel Etkiler	3,83	2,04		8,88	0,71
Turizm tarihi ve kültürel yapıların korunmasını sağlar			,82		
Turizm çevre koruma bilincini geliştirir			,80		
Turizm yeşil alan ve parkların sayısını arttırır			,64		
Faktör 4: Olumsuz Ekonomik Etkiler	4,18	1,98		8,61	0,75
Turizm hizmet ve ürünlerin fiyatını arttırır			,83		
Turizm emlak ve arsa fiyatlarını arttırır			,71		
Turizm hayat pahalılığı yaratır			,70		
Faktör 5: Olumlu Sosyokültürel Etkiler	4,07	1,98		8,60	0,77
Turizm insanların hoşgörülü olmasını sağlar			,82		
Turizm toplumun kültürel gelişimine katkı sağlar			,79		
Turizm kamu altyapı hizmetlerini geliştirir			,60		
Faktör 6: Olumsuz Sosyokültürel Etkiler	3,32	1,84		8,03	0,79
Turizm uyuşturucu ve alkol tüketimini arttırır			,73		
Turizm suç oranını arttırır			,71		
Turizm yaşam tarzımızı olumsuz etkiler			,64		

Kaiser-Meyer-Olkin=0,876; Bartlett's test=253; p=0,000; Toplam Varyans Açıklama Oranı= %71,36

ğimsız değişkenin birden çok bağımlı değişken üzerindeki etkilerinin araştırılmasına olanak veren yol analizi, kurgulanan modelde değişiklik yapılmasına olanak tanıyarak daha iyi değerler elde edilmesini de mümkün kılmaktadır (Raykov ve Marcoulides 2006). Analiz sürecinde en yüksek olasılık kestirim (maximum likelihood) yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin kullanılabilmesi için verilerin normal dağılım göstermesi ve örneklem büyüklüğünün yeterli olması gibi bazı önkoşulların karşılanması gerekmektedir. Turizmde gelir elde eden grubun 390 örneklemden, turizmde gelir elde etmeyen grubun da 289 örneklemden oluşması yazında önerilen örneklem büyüklüğünün en az 200 olması (Kline 2011:

12) önerisini karşılamaktadır. Normal dağılım varsayımı için ise ifadelerin çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakılmıştır. Bu katsayılarla ilgili yazında ± 1 , ± 2 veya ± 3 gibi farklı değerlerin kabul edilebilir olduğu (George ve Mallery 2016: 114; Karaatlı 2010) görülmektedir. Gelirini turizmde kazananlar ile turizmde gelir elde etmeyenler olmak üzere her iki grup için ifadelerin, çarpıklık değerlerinin ± 2 aralığında olduğu görülürken, altı ifadenin basıklık değerlerinin ise ± 3 aralığında olmadığı tespit edilmiştir. Normal dağılım değerlendirmesinde örneklem büyüklüğünün de dikkate alınması gerekliliğini ifade eden Hair ve arkadaşları (2009: 70) örneklem sayısının 200'den

Tablo 2. Turizmde Gelir Elde Etmeyen Gruba Ait Keşfedici Faktör Analizi Bulguları

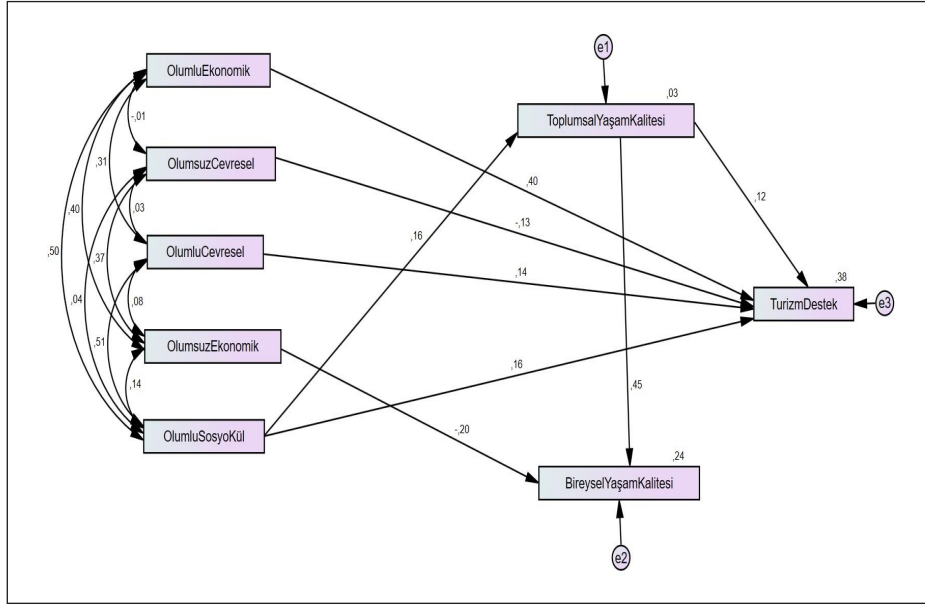
Faktör Grupları	Faktör Ortalaması	Özdeğer	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans (%)	Güvenilirlik (α)
Faktör 1: Olumlu Ekonomik Etkiler	4,34	4,34		18,12	0,90
Turizm yeni gelir kaynakları yaratır			,89		
Turizm başka sektörlerin canlanmasını sağlar			,85		
Turizm yeni iş imkânları oluşturur			,84		
Turizm bölgemize yeni yatırımlar çeker			,79		
Turizm bölgemizin ekonomik gelişmesine katkı sağlar			,77		
Turizm yerel yönetimlerin vergi gelirini arttırır			,66		
Faktör 2: Olumsuz Çevresel Etkiler	3,22	3,02		12,60	0,87
Turizm katı atık ve çöp sorunlarına yol açar			,86		
Turizm kirliliğe neden olur			,83		
Turizm doğal çevreye zarar verir			,82		
Turizm gürültü kirliliğine neden olur			,72		
Faktör 3: Olumsuz Sosyokültürel Etkileri	3,57	2,69		11,22	0,78
Turizm suç oranını arttırır			,83		
Turizm uyuşturucu ve alkol tüketimini arttırır			,69		
Turizm yaşam tarzımızı olumsuz etkiler			,64		
Turizm aşırı kalabalığa yol açar			,62		
Turizm trafik sorununa yol açar			,58		
Faktör 4: Olumlu Sosyokültürel Etkiler	3,78	2,17		9,07	0,75
Turizm toplumun kültürel gelişimine katkı sağlar			,81		
Turizm insanların hoşgörölü olmasını sağlar			,78		
Turizm kamu altyapı hizmetlerini geliştirir			,61		
Faktör 5: Olumsuz Ekonomik Etkiler	4,30	2,15		8,97	0,74
Turizm hizmet ve ürünlerin fiyatını arttırır			,83		
Turizm emlak ve arsa fiyatlarını arttırır			,76		
Turizm hayat pahalılığı yaratır			,70		
Faktör 6: Olumlu Çevresel Etkiler	3,58	1,98		8,28	0,74
Turizm tarihi ve kültürel yapıların korunmasını sağlar			,80		
Turizm yeşil alan ve parkların sayısını arttırır			,78		
Turizm çevre koruma bilincini geliştirir			,69		

Kaiser-Meyer-Olkin=0,849; Bartlett's test=276; p=0,000; Toplam Varyans Açıklama Oranı= %68,29

fazla olduğu durumlarda normallik koşulunun bulgular üzerinde göz ardı edilebilir derecede zayıf etkilerinin olduğu belirtilmektedir. Buna göre örneklem sayısı büyüdükçe normalliğe uymayan değerlerin göz ardı edilmesi mümkün hale gelmektedir. Buradan hareketle, analizde en yüksek olabilirlik kestirim yöntemi kullanılmıştır.

Uygulanan yol analizi sonucunda gelirini turizmde kazanan gruba ait elde edilen uyum iyiliği değerleri (CMIN=11,936; df=10; CMIN/df=1,196; RMSEA=,022; GFI=,99; NFI=,98; CFI=,99) modelin iyi uyum gösterdiğini (Kline 2011) ortaya koymaktadır. Elde edilen modele göre, toplumsal yaşam kalitesini turizmin olum-

lu sosyokültürel etkileri ($\beta=0,16$; $p<0,05$) olumlu yönde etkilerken, bireysel yaşam kalitesini ise turizmin olumsuz ekonomik etkileri ($\beta=-0,20$; $p<0,001$) olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun yanı sıra, toplumsal yaşam kalitesi hem bireysel yaşam kalitesi üzerinde ($\beta=0,40$; $p<0,001$) hem de turizme yönelik destek düzeyi üzerinde ($\beta=0,12$; $p<0,05$) olumlu etkilere sahiptir. Ayrıca, turizme yönelik destek değişkenini turizmin olumlu ekonomik ($\beta=0,40$; $p<0,001$), olumlu sosyokültürel ($\beta=0,16$; $p<0,05$) ve olumlu çevresel ($\beta=0,14$; $p<0,05$) etkileri olumlu yönde etkilerken, olumsuz çevresel etkileri ise ($\beta=-0,13$; $p<0,001$) olumsuz yönde etkilemektedir. Gelirini turizmde

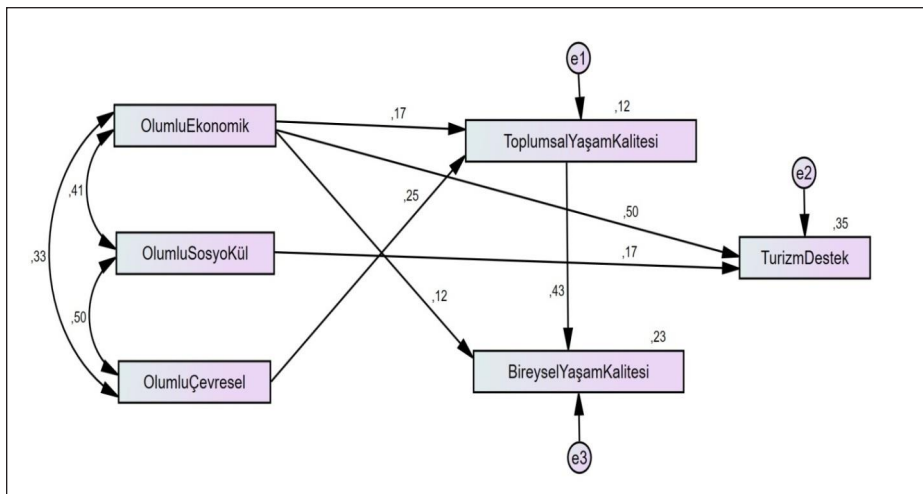

Şekil 2. Gelirini Turizmde Kazanan Grup İçin Oluşan Model

kazanan gruba ait ortaya çıkan model Şekil 2'de gösterilmektedir.

Turizmde gelir elde etmeyen grubun yol analizi bulguları (CMIN=7,478; df=6; CMIN/df=1,246; RMSEA=.029; GFI=.99; NFI=.98; CFI=.99) elde edilen bu modelin de iyi uyum gösterdiğini ortaya koymaktadır. Modele göre, toplumsal yaşam kalitesini turizmin olumlu ekonomik etkileri ($\beta=0,14$; $p<0,05$) ve olumlu çevresel etkileri ($\beta=0,25$; $p<0,001$) olumlu yönde etkilerken, birey-

sel yaşam kalitesini ise turizmin olumlu ekonomik etkileri ($\beta=0,12$; $p<0,05$) olumlu yönde etkilemektedir. Turizm gelişimine yönelik destek değişkeni üzerinde ise turizmin olumlu ekonomik etkilerinin ($\beta=0,50$; $p<0,001$) ve olumlu sosyokültürel etkilerinin ($\beta=0,17$; $p<0,001$) olumlu yönde etkilere sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca toplumsal yaşam kalitesinin bireysel yaşam kalitesi üzerinde olumlu ($\beta=0,43$; $p<0,001$) etkilere sahip olduğu da elde edilen bulgular arasındadır. Tu-

Şekil 3. Turizmde Gelir Elde Etmeyen Grup İçin Oluşan Model

Tablo 3. Elde Edilen Modellere Ait Değerlerin Karşılaştırmalı Gösterimi

İlişkiler	Model	β	t-değeri	p
Olumlu sosyokültürel etkiler → Toplumsal yaşam kalitesi	Gelir elde eden	0,16	3,263	0,001*
	Gelir elde etmeyen	Anlamsız		
Olumsuz ekonomik etkiler → Bireysel yaşam kalitesi	Gelir elde eden	-0,20	-4,436	***
	Gelir elde etmeyen	Anlamsız		
Olumlu sosyokültürel etkiler → Turizm destek	Gelir elde eden	0,16	3,169	,002*
	Gelir elde etmeyen	0,17	3,317	***
Olumlu ekonomik etkiler → Turizm destek	Gelir elde eden	0,40	8,675	***
	Gelir elde etmeyen	0,50	9,512	***
Olumlu çevresel etkiler → Turizm destek	Gelir elde eden	0,14	3,002	,003*
	Gelir elde etmeyen	Anlamsız		
Olumsuz çevresel etkiler → Turizm destek	Gelir elde eden	-0,13	-3,308	***
	Gelir elde etmeyen	Anlamsız		
Olumlu ekonomik etkiler → Toplumsal yaşam kalitesi	Gelir elde eden	Anlamsız		
	Gelir elde etmeyen	0,17	2,918	,004*
Olumlu çevresel etkiler → Toplumsal yaşam kalitesi	Gelir elde eden	Anlamsız		
	Gelir elde etmeyen	0,25	4,215	***
Olumlu ekonomik etkiler → Bireysel yaşam kalitesi	Gelir elde eden	Anlamsız		
	Gelir elde etmeyen	0,12	2,336	,020*
Toplumsal yaşam kalitesi → Bireysel yaşam kalitesi	Gelir elde eden	0,45	10,139	***
	Gelir elde etmeyen	0,43	8,041	***
Toplumsal yaşam kalitesi → Turizm destek	Gelir elde eden	0,12	2,864	,004*
	Gelir elde etmeyen	Anlamsız		

Gelirini turizmden kazanan model: $\chi^2=11,936$; $df=10$; $\chi^2/df=1,196$; $RMSEA=.022$; $CFI=.99$; $GFI=.99$; $NFI=.98$

Turizmden gelir elde etmeyen model: $\chi^2=7,478$ $df=6$, $\chi^2/df=1,246$, $RMSEA=.029$, $CFI=.99$, $GFI=.99$, $NFI=.98$

* $p<0.05$, *** $p<0.001$

rizmden gelir elde etmeyen gruba ait ortaya çıkan model Şekil 3'de gösterilmektedir.

SONUÇ

Turizme ekonomik bağımlılık derecesine göre iki farklı grup üzerinden yürütülen bu çalışma, turizmin ekonomik etkilerinin hem yaşam kalitesi üzerinde hem de turizme verilen destek düzeyi üzerinde en fazla etki gücüne sahip değişken olduğunu ortaya koymuştur. Yaşam kalitesi teorisi (Diener vd. 1993; Kim ve Kim 2009) yaşam standardı yüksek olan insanların yaşam kalitesi algılarının kendilerini gerçekleştirme aracı olarak gördükleri sosyal, kültürel ve sanatsal faaliyetler üzerinden ortaya çıktığını söylerken, düşük gelirli insanların yaşam kalitesi algılarının ise daha çok ekonomik verilere bağlı olduğunu ifade etmektedir. Bu açıdan bu çalışmada katılımcıların yüzde63'ünün aylık gelirin 2500 TL ve altı ol-

duğu göz önüne alındığında, elde edilen bu bulgunun teyidi desteklediği ifade edilebilir.

Gelirini turizme bağlı iş kollarından kazananların, turizm gelişimine karşı daha destekleyici bir yaklaşım içinde olduğu görüşü (Haralambopoulos ve Pizam 1996; Woo vd. 2018) bu çalışma bulgularıyla da desteklenmiştir. Ayrıca, turizmden gelir elde etmeyenlerin de turizm gelişimine karşı olumlu bir tutum içerisinde olduğu bu çalışma kapsamında elde edilen bulgular arasındadır. Alanya'nın turizme bağımlı yapısı nedeniyle turizmin toplumsal bir gerçeklik ve ihtiyaç olarak kabul görmesi turizmden gelir elde etmeyenlerin de turizmi destekleyici bir tutum içerisinde olmalarının gerekçesi olarak ifade edilebilir.

Toplumsal yaşam kalitesi üzerinde, turizmden gelir elde eden grup için olumlu sosyokültürel etkiler, turizmden gelir elde etmeyenler için ise olumlu çevresel ve olumlu ekonomik etkilerin anlamlı olduğu görülmektedir. Turizm gelişiminin yarattığı olanaklardan her kesimin yararlanabilmesi için özellikle sosyokültürel etkilerinin toplumdaki farklı gruplara yayılması sağlanmalıdır. Yaşam kalitesinin en önemli belirleyicilerinden olan sosyal ve kültürel hayatın (Cummins 1996) turizm aracılığıyla desteklenmesi, toplumsal yaşam kalitesine katkı sağlarken aynı zamanda turizm gelişimine karşı da olumlu bir tutum geliştirilmesine neden olmaktadır.

İncelenen her iki grup için de turizmin çevresel etkilerinin diğer etkilere göre daha az algılandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Avcı'nın (2018) Çeşme'de yaptığı ve bölge halkının turizmin en az çevresel etkilerini algıladığı sonucuna ulaştığı çalışma bulgusuyla örtüşmektedir. Toplumun ekonomik odaklı bakış açısına sahip olması ve çevre konusunda yeterli duyarlılığın olmaması bu bulgunun nedenleri olarak ifade edilebilir.

Bununla beraber çevresel etkilerin toplumsal yaşam kalitesi ve turizm gelişimine karşı tutum üzerinde anlamlı etkileri olduğu bulgularına da ulaşılmıştır. Turizm arzı, sahip olduğu doğal kaynaklardan oluşan Alanya'da turizmin çevresel etkilerinin politika ve planlama süreçlerinde dikkate alınması gereklidir. Özellikle fiziksel ve ekolojik taşıma kapasitesinin gözetilmesi, bölgedeki çekiciliklerin korunması ve çevrenin doğal

kullanıcısı olan yerel halkının yaşam kalitesi bakımından önemlidir.

Araştırma sonuçlarında, toplumsal yaşam kalitesinin bireysel yaşam kalitesi üzerinde güçlü ve anlamlı etkilere sahip olduğu bulgusu, bireysel yaşam kalitesinin sosyal çevreden etkilendiği görüşünü (Meyer 2011) desteklemektedir. Bu bakımdan, insanların bireysel yaşam kalitesini artırmanın yollarından biri de toplumsal yaşam kalitesinin gözetilmesidir. Bu nedenle turizmin toplumsal etkilerinin dikkatlice incelenmesi, turizm ve yaşam kalitesi ilişkisinin anlaşılması ve doğru yönlendirilmesi adına önemlidir.

Gelirini turizmden kazanan grup için, turizmin olumlu ekonomik etkilerinin bireysel ve toplumsal yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı, turizmin olumsuz ekonomik etkilerinin ise bireysel yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkilere sahip olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Bu bulguya göre gelirini turizmden kazansa bile turizmin ekonomik etkilerinin bu gruptakilerin yaşam kalitesini arttırmadığını, aksine düşürdüğünü göstermektedir. Bu bulgu Suntikul ve arkadaşlarının (2016) Vietnam'da yürüttüğü ve ücret düşüklüğü ve yetersiz çalışma koşulları nedeniyle turizmde çalışanların hoşnut olmadığı sonuçlarına ulaştığı çalışmasıyla örtüşmektedir. Alanya bölgesinde yoğun olarak sezonluk işgücüne ihtiyaç duyulması ve ücretlerin düşük olması bu bulgunun nedenleri olarak ifade edilebilir. Bu noktada, turizm ekonomik yarar sağlar görüşünün, kimin için ve hangi düzeyde sorularıyla yeniden değerlendirilmesi önerilebilir.

Günümüzde ülkeler sahip olduğu her türlü kaynağı etkili ve verimli biçimde kullanarak hem rekabet gücünü yükseltme hem de vatandaşlarına daha kaliteli hizmetler sunma arayışı içerisinde. Türkiye gibi doğal kaynak açısından zengin olan bir ülkenin öncelikli hedefinin, sahip olduğu her türlü kaynağı katma değerli hale getirerek vatandaşlarının yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla kullanması beklenmektedir. Toplumun her kesimini etkileme gücüne sahip olan turizm de bu amaçla kullanılacak en önemli olanaklardan biri olarak görülebilir. Bu amaçla turizme yönelik bakış açısının değer odaklı olacak şekilde yeniden gözden geçirilmesi önemlidir.

Turizm ve yaşam kalitesi ilişkisinin farklı özellikteki destinasyonlarda araştırılması, bu konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılacak çalışmaların da teoriye katkı yapacağı öngörülebilir.

KAYNAKÇA

- Andereck, K. L. ve Vogt, C. A. (2000). The Relationship Between Residents' Attitudes Toward Tourism and Tourism Development Options, *Journal of Travel Research*, 39(1): 27-36.
- Avcı, N. (2018). Turizmin Yöre Halkının Yaşam Kalitesine Etkileri: Çeşme İlçesi Örneği, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29(2): 164-174.
- Bognar, G. (2005). The Concept of Quality of Life, *Social Theory and Practice*, 31(4): 561-580.
- Chancellor, C., Yu, C. P. S. ve Cole, S. T. (2011). Exploring Quality of Life Perceptions in Rural Midwestern (USA) Communities: An Application of The Core-Periphery Concept in a Tourism Development Context, *International Journal of Tourism Research*, 13(5): 496-507.
- Cooper, C. ve Hall, M. (2013). *Contemporary Tourism, an International Approach*. Oxford: Goodfellow Publishing.
- Crouch, G. I. ve Ritchie, J. B. (2012). Destination Competitiveness and its Implications for Host-Community QOL. İçinde M. Uysal, R. Perdue ve M. Sirgy, (Editörler), *Handbook of Tourism and Quality-of-Life Research*, (ss. 491-513). Hollanda: Springer.
- Cummins, R. A. (1996). The Domains of Life Satisfaction: An Attempt to Order Chaos, *Social Indicators Research*, 38(3): 303-328.
- Cummins, R. A. (1997). Assessing Quality of Life. İçinde R. Brown, (Editör) *Quality of Life for People With Disabilities, Modes, Researches and Practices*, (ss.116-150). Londra: Nelson Thornes.
- Diener, E., Sandvik, E., Seidlitz L ve Diener, M. (1993). The Relationship Between Income and Subjective Well-Being: Relative or Absolute, *Social Indicator Research*, 28(3): 195-223.
- Diener, E. ve Seligman, M. E. (2004). Beyond Money Toward an Economy of Well-being, *Psychological Science in The Public Interest*, 5(1): 1-31.
- Dünya Sağlık Örgütü. (1995). the World Health Organization Quality of Life Assessment (WHOQOL): Position Paper From the World Health Organization, *Social Science & Medicine*, 41(10): 1403-1409.
- Galloway, S. (2006). Cultural Participation and Individual Quality of Life: A Review of Research Findings, *Applied Research in Quality of Life*, 1(3): 323-342.
- Garcia, F. A., Vazquez, A. B. ve Macais, R. C. (2015). Resident's Attitudes Towards the Impacts of Tourism, *Tourism Management Perspectives*, 13: 33-40.
- George, D. ve Mallery, P. (2016). *IBM SPSS Statistics 23 Step by Step: A Simple Guide and Reference*. NewYork: Routledge.

- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2009). *Multivariate Data Analysis: A Global Perspective*. Upper Saddle River: PrenticeHall.
- Haralambopoulos, N. ve Pizam, A. (1996). Perceived Impacts of Tourism: The Case of Samos, *Annals of Tourism Research*, 23(3): 503-526.
- Hofstede, G. (1984). The Cultural Relativity of the Quality of Life Concept, *Academy of Management Review*, 9(3): 389-398.
- International Wellbeing Group (2013). *Personal Wellbeing Index*. Beşinci Baskı. Australian Centre on Quality of Life, Deakin Üniversitesi, Melbourne.
- Johnson, J. D., Snepenger, D. J. ve Akis, S. (1994). Residents' Perceptions of Tourism Development, *Annals of Tourism Research*, 21(3): 629-642.
- Karaathlı, M. (2010). Verilerin Düzenlenmesi ve Gösterimi. İçinde Ş. Kalaycı (Editör), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. (ss. 3-42), Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kim, S. ve Kim, H. (2009). Does Cultural Capital Matter?: Cultural Divide and Quality of Life, *Social Indicators Research*, 93(2): 295-313.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York: Guilford Publications, 3. Baskı.
- Kozak, N. (2012). *Genel Turizm Bilgisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Liburd, J.J., Benckendorff, P. ve Carlsen, J. (2012). Tourism and Quality of Life: How Does Tourism Measure Up? İçinde M. Uysal, R. Perdue ve M. Sirgy, (Editörler), *Handbook of Tourism and Quality-of-Life Research*, (ss. 105-132), Dordrecht, Hollanda: Springer.
- McCool, S. F. ve Martin, S. R. (1994). Community Attachment and Attitudes Toward Tourism Development, *Journal of Travel Research*, 32(3): 29-34.
- Meyer, L. (2011). An Exploratory Investigation of Perceived Tourism Impacts on Resident Quality of Life and Support for Tourism in Cologne, Germany. (Basılmamış Doktora Tezi) Amerika: Florida Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Raykov, T. ve Marcoulides, G. A. (2006). *A First Course in Structural Equation Modeling*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Rivera, M., Croes, R. ve Lee, S. H. (2016). Tourism Development and Happiness: A Residents' Perspective, *Journal of Destination Marketing & Management*, 5(1): 5-15.
- Suntikul, W., Pratt, S., I Kuan, W., Wong, C. I., Chan, C. C., Choi, W. L. ve Chong, O. F. (2016). Impacts of Tourism on the Quality of Life of Local Residents in Hue, Vietnam, *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 27(4): 405-420.
- Tabachnick B. G. ve Fidell L.S. (2007). *Using Multivariate Statistics*. Boston: Pearson International Edition.
- Uysal, M., Sirgy, M. J., Woo, E. ve Kim, H. L. (2016). Quality of Life (QOL) and Well-Being Research in Tourism, *Tourism Management*, 53: 244-261.
- Uysal, M., Woo, E. ve Singal, M. (2012). The Tourist Area Life Cycle (TALC) and Its Effect on the Quality-Of-Life (QOL) of Destination Community. İçinde M. Uysal, R. Perdue ve M. Sirgy, (Editörler), *Handbook of Tourism and Quality-of-Life Research* (ss. 423-444). Hollanda, Dordrecht: Springer.
- Veenhoven, R. (1996). Happy Life-Expectancy, *Social Indicator Research*, 39(1): 1-58.
- Veenhoven, R. (2000). The Four Qualities of Life, *Journal of Happiness Studies*, 1(1), 1-39.
- Woo, E., Kim, H. ve Uysal, M. (2015). Life Satisfaction and Support for Tourism Development, *Annals of Tourism Research*, 50: 84-97.
- Woo, E., Uysal, M., & Sirgy, M. J. (2018). Tourism Impact and Stakeholders' Quality of Life, *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 42(2): 260-286.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2007). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yoon, Y., Gursoy, D. ve Chen, J. S. (2001). Validating a Tourism Development Theory with Structural Equation Modeling, *Tourism Management*, 22(4): 363-372.
- Yu, C. P., Cole, S. T. ve Chancellor, C. (2016). Assessing Community Quality of Life in the Context of Tourism Development, *Applied Research in Quality of Life*, 11 (1): 147-162.

Paşa Mustafa ÖZYURT

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'ndan mezun oldu (2010). Yüksek lisans derecesini Akdeniz Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Ana Bilim Dalı'ndan (2013), doktora derecesini Akdeniz Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı'ndan aldı (2018). Akdeniz Üniversitesi'nde çalışmaya başladı (2011) Halen Giresun Üniversitesi Turizm Fakültesi'nde görev yapmaktadır. Temel çalışma alanları turizm ve yaşam kalitesi, turizm ve göç, turizm coğrafyası ve turizm politikasıdır.

Mustafa GÜLMEZ

Erciyes Üniversitesi İİB Fakültesi İşletme Bölümü'nden mezun oldu (1993). Yüksek lisans derecesini Erciyes Üniversitesi'nden Üretim Yönetimi ve Pazarlama Ana Bilim Dalı'ndan (1996), doktora derecesini de Cumhuriyet Üniversitesi'nden Üretim Yönetimi ve Pazarlama Ana Bilim Dalı'ndan aldı (2001). YATAŞ A.Ş.'de çalıştı (1993). Cumhuriyet Üniversitesi'nde çalışmaya başladı (1994). Doçentlik unvanını Pazarlama alanında aldı (2008). Profesörlüğe Akdeniz Üniversitesi'nde yükseltildi (2013). Halen Akdeniz Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi'nde Dekan olarak görev yapmaktadır. Temel çalışma alanları pazarlama iletişimi, internette pazarlama, turizm pazarlaması ve sağlık turizmidir.